

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus XXIX. De Parochiis, & alienis Parochianis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

TITULUS XXIX.

De Parochiis, & alienis Parochianis.

CAPUT I.

Ex Concilio (a) Africano.

SI Episcopus ex Donatistis ad Catholicam unitatem est conversus, & qualiter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, nisi ambæ partes fuerint, id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant: ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit: sed si antiqui Catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur: si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputeretur. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint, ut non possint æqualiter dividi; velut si impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractaretur.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

(a) **E**X Concilio Africano.] *Can. 85.* in Conciliis Latinè versis: in Græcis verò apud Aristinum, & Zonaram *can. 119.* in editione Tillii 120. in codice canonum Ecclesiæ Africanæ notis illustrato à Justelo habetur canon hic ordine 118. in hæc verba: [Ita sanè, ut si Episcopus ex Donatistis ad catholicam unitatem conversus est, & qualiter inter se dividant eas, quæ sic fuerint inventæ, ubi etiam ambæ partes fuerint, id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant; ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat, cui vicinior invenitur. Quod si ambabus Cathedralis æqualiter vicinus est, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Quod si fortè antiqui Catholici suum Episcopum voluerint, & illi suum, qui ex Donati parte conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputeretur. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint, ut non possint æqualiter dividi, velut si impari numero fuerint, distributis eis locis, qui parem habent numerum, quicumque locus remanserit, hoc in eo servetur quod superius dictum est, cum de uno tractaretur loco.] Historiam hujus collectionis Canonum Ecclesiæ Africanæ ex Concilio Melivitanis, & Carthaginensibus adduxi in capite 1. de arbitris, capite 1. de judiciis, & Donatistarum schisma, atque collationem cum Catholicis habitam retuli pro hujus textus interpretatione in capite quoniam, de officio ordin. capite 1. de prescript. capite 1. de majorit. & obed.

CUM Episcopi Catholici magnopere curarent Episcopos Donatistas lucrifacere, & ad unitatem Ecclesiæ Catholicæ trahere, ne eo prætextu, quod sedes proprias illi conversi non recuperarent, obdurati in schismate peristerent, varia circa dioceses eorum PP. in Concil. Carthag. celebrato anno 418. temporibus Honorii, & Theodosii statuerunt, ut Donatistas allicerent ad unitatem Catholicam. In præfenti canone statuerunt, ut si Episcopus ex Donatistis reversus fuisset ad unitatem Ecclesiæ, cum alius Episcopus Catholicus in ejus diocesi ordinatus erat, inter utrumque diocesis divideretur, ita, ut retento Episcopali honore, uterque ministraret in propriis locis, ita ut pars diocesis ad unum, pars ad alium pertineret, ut de Episcopis Arianis ad fidem Catholicam conversis statutum fuit in Concilio Toletano, ut retuli in capite quoniam, de Offic. Ordin. Licet enim juris stricto rigore in una Cathedra duo simul Episcopi esse nequeant Synodus Nicæna *can. 8.* quare cum Episcopi hæretici ad unitatem Ecclesiæ redibant, Presbyterorum, aut saltem Coepiscoporum honor illis tantum servabatur, D. Cyprianus libro 1. epistol. 4. & libro 4. epistol. 2. probat Cironius ad titulum de cleric. agrot. postea tamen PP. Latini cum Donatistis, & Hispani cum Arianis mitius pacti fuerunt, videlicet ut servato honore Episcopali, in eadem diocesi cum ipsis ministrarent. Sed quia communio plerumque parit discordias, l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. l. in re communi, ff. de servit. urban. & nullum remedium ad eas sedandas aptius est, quam divisio, dicit §. dulcissimis, unde Abraham Genes. 13. agebat:

ajebat: *Ne queso sit juratum inter me & te, & pastores meos, & pastores tuos; fratres enim sumus: ecce universa terra coram te est, recede a me, obsecro; si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo; si in dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.* Ideo PP. in presenti statim plebem dividendam esse sanxerunt, certam formam divisioni prescribentes, videlicet ut unus ex Episcopis divideret, & divisione facta, alter eligeret; si enim unus, idemq; dividendi simul, & eligendi potestatem sibi vindicaret, iniquissima, immo & leonina divisio erit, quod agnovit Marcus Tul. lib. 2. de Oratore, ibi: *An ergo, inquit, oblitus es, Crasse, Antonium ita partium esse tecum, ut ipse instrumentum Oratoris exponeret, tibi ejus distinctionem, atque ornatum relinquere?* Tiberius apud Dionem ajebat: *Quanam id ratione fiat, ut idem dividat, qui & pariter eligat.* Seneca lib. 5. de benefic. c. 16. ubi dum provincias ut eligat, distribuit, ait: *Ut alter dividat, & alter eligat.* Constantinus etiam Imperator hoc privilegium singulari jure concessit uxori defuncti, qua tacitum fideicommissum a se relictum detulisset, ut patrimonii dimidium ablaturam, divisionem cum filio celebraret, & portionem ipsa prior eligeret: notantur Fornerius libro 5. rerum quotid. capite 22. Vinnius libro 1. select. cap. 34. Aequior ergo certum est illa divisionis forma, multorum populorum usu, & variorum auctorum testimoniis comprobata, ut alteri divisio, alteri electio concedatur, l. 1. C. de his, qui se deserunt, libro 10. l. 2. Cod. de metatis, & epid. l. 2. Cod. quando & quibus quarta. D. Augustinus lib. 16. de civit. Dei cap. 20. *Quando terrenorum aliquid partiendum est, major dividat, & minor eligat.* Illustrant ultra congestos à Barbosa in presenti, Mancinus de triplici juris collat. lib. 1. cap. 20. Forner. dict. cap. 22. Stephanus Durantius quest. 37. Bronchorst. cent. 1. miscel. assert. 52. Cuciacius lib. 13. obs. cap. 24. & in l. 2. Cod. quando & quibus, Andreas Scotus ad Senecam dict. contror. 3. Gothofredus in dict. l. 2. Mynsingerus lib. 4. observ. cap. 37. Arniseus, de jure resp. 2. p. relect. cap. 2. sect. 8. num. 277. Pineda tom. 1. mon. lib. 2. cap. 2. §. 1. & quoniam aetate provectiores praecipue iudicii maturitate pollent, ideo divisionis arbitrium eis plerumq; conceditur, junioribus autem ligendi facultas: cujus distinctionis aequitatem commendans D. Ambrosius lib. 1. de Abrahamo, cap. 3. inquit: *Firmior dividat, infirmior eligat, ne habeat quod conqueratur.* Electionis enim suae partem non poterit calumniari: non resistet occasio resistendi, cui datur opus eligendi. Nec divilior gravatur; nam quo prudentior, eo cautior, ut nec indivisione circumscribatur, nec in

electione fraudetur. D. Augustinus lib. 16. de civit. Dei, cap. 20 idem factum Abrahæ referens, ait: *Hinc fortassis effecta est inter homines pacifica consuetudo, ut quando terrenorum aliquid partiendum est, major dividat, minor eligat.* Facit Seneca lib. 6. declamat. 1. ibi: *major dividat, minor eligat.* Unde Patres Ecclesiae in presenti jubent, ut antiquior Episcopus dividat, Junior verò eligat, ut nulla fraudis suspicio in Catholicis dari possit. Et licet hanc divisionis rationem in iudicio familiae eriscunda, aliisque controversiis in iudicium deductis observari debere plures crediderint relati à Barbosa in presenti; tamen rectius cum aliis existimavit Vinnius dict. cap. 34. hanc divisionis formam in pacifica honorum possessione, id est extrajudiciali, observandam esse; nam ubi semel iudicis officium implorari cepit, & causa in iudicium deducta est, tunc omne id, quod in illo iudicio continetur, cognitioni iudicis relinquendum est, & ejus sententia decidendum; aut si satis diffiniri nequiverit, forti committendum erit, l. 4. & 5. ff. famil. erisc. l. si duobus, C. communia de legat. l. 2. C. quando & quibus quarta pars, §. si familia, Insti. de offic. iudic. Prosequuntur Patres in presenti canone alium casum, quando videlicet in dioecesi unus est locus, qui non accipit commodam divisionem: & docent ad eum Episcopum spectare, quem plebs elegerit, & recte, cum hujus Concilii temporibus in electionibus Episcoporum non parum attendere populi consensus, ut probavi in cap. 2. de elect. Procedunt deinde PP. ad casum illum, cum Catholici petunt suum Episcopum Catholicum, conversi verò à Donatistis suum conversum: & statuunt, tunc majorem partem preferendam esse minori, juxta adducta in cap. 1. de his qua sunt à major. & si partes aequales sint, locus antiquiori praestetur, quia firmior, & idonior creditur; ex supra traditis: & licet aliquis dicat hoc casu Dei iudicio, id est sorte, dubium hoc dirimi posse, ut in Concilio Aquigran. can. 5. relato à Burchardo lib. 3. Decreti, cap. 22. in haec verba: *Plures baptismales Ecclesiae in una terminatione esse non possunt, sed una tantummodo cum subditis capellis; & si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utrarumque decernatur; & si non conveniunt, his Dei iudicio decernatur.* Id tamen procedit quando aliter negotium dirimi non potest: at verò in presenti casu populi suffragiis controversia juxta regulas supra traditas decidi potest.

CAPUT II.

Ex Concilio (a) Nannetensi.

IN (b) Dominicis diebus, vel festivis (c) presbyteri antequam Missam (d) celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Missam velit audire; quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant.

N O T Æ.

(a) **N** *Annetensi.*] Ita legendum, ut habetur in prima collectione, *sub hoc iii. cap. 2.* apud Burchardum *lib. 2. Decreti, cap. 92.* Carnot, *p. 2. cap. 122.* Licet male à Carnotensi citetur canon hic ordine 19. & à Burchardo 419. cum sit canon I. ipsius Concilii, ubi ita legitur: *Ut Dominicis, & festis diebus presbyteri antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero ibi Missam velit audire; quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant, & ad suam parochiam redire compellant. Similiter interrogent, si aliqui discordantes sint, qui inter se istem implacabilem habeant; & si inveniri fuerint, statim reconcilientur. Quod si renuerint pacem suscipere, ab Ecclesia ejiciantur, usquedum ad charitatem redeant. Non enim possumus vel oblationem ad altare offerre, donec prius fratri reconcilientur.* His ita peractis sacerdotes Missarum solennia rite peragant. Et canone 2. ejusdem Concilii sic: *Ut nullus presbyter alterius parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.* De Concilio hoc Namnetensi nonnulla adduxi in *cap. 1. de cohabit. cleric.*

(b) **D** *Dominicis.*] De antiquitate, & solennitate diei Dominici plura adduxi in *cap. 1. de feriis:* in præsentem tantum supponitur, in ea die teneri omnes fideles in propriam parochiam convenire, Missæque sacrificio interesse, ut jubetur in Concilio Meldensi *can. 35.* in illis verbis: *Diebus verò Dominicis, & Sanctorum festis, vigiliis, & orationibus, & ad Missas cultibus Christiano cum oblationibus est currendum, & tantummodo Deo vacandum.* Concil. Agathensi relato in *cap. Missas, de consecr. dist. 1.* ubi PP. graviter increpantes nonnullos fideles, qui ante sacerdotis benedictionem, cum Missæ sacrificium offerebatur, ab Ecclesia exire consueverant, ita sanxerunt: *Missas die Dominico secularibus totas audiri speciali ordine precipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat.* Benedictio enim, de qua agunt Patres, dabatur à Presbytero in fine Missæ, ut ait Cæsius Atelatenfis, qui prædicto Concilio præfuit, *homil. 12.* ibi: *Ideo qui vult Missas ad integrum cum lucro anima sua celebrare, usquequò oratio Dominica dicatur, & benedictio populo detur, humiliato corpore, & compuncto corde debet se in Ecclesia continere.* Concil. Tolet. *4. can. 17.* ibi: *Sed post oblationem dominicam, & consumptionem panis, & calicis benedictio in populum sequatur.* Valfridus Strabo *capite 22. de rebus Ecclesiasticis*, ibi: *Statutum est Aurelianensi Concilio, ut populus ante benedictionem sacerdotis non egrediatur de Missa.* Amalarius *lib. 3. de Eccles. offic. capite 36.* ibi: *Hunc morem tenet Sacerdos, ut post omnia Sacramenta consummata benedicat populo, atque salutet.* Deinde reversitur ad Orientem Domini ascensionem. Rabanus *lib. 1. de institut. cleric. capite 33.* Post communionem ergo, & post ejusdem nominis canticum, data benedictione à Sacerdote ad plebem, Diaconus predicat Missæ officium esse peractum, dans licentiam abeundi. Plura de hac benedictione congesserunt Baronius anno 58. numero 88. Severinus in *notis ad dict. Concilium Agathense*, Menardus ad *Sacram. D. Gregorii. fol. 28.* Sauvey in *Panopl. sacerdot. p. 2. lib. 2. artic. 7.* ubi expo-

nit difficilem canonem 47. ipsius Concilii Agath. Eandem obligationem audiendi Missam in diebus Dominicis præscribit PP. Concil. Constantinop. *6. can. 8.* his verbis: *Diei Dominici tanta debet esse observatio, ut præter orationes, & Missarum solennia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat.* Et paulo post: *Concurrendum etiam est cum oblationibus ad Missarum solennia.* Concilium Fotouliense *can. 13.* Concil. Emerit. *can. 19.* Concil. Aurelian. *3. can. 18.* Matiscon. *can. 1.* Triburienf. *can. 35.* quorum verba refert Filefacus *de origine paroch. cap. 5.* Inde sacrificium Missæ appellatur Dominicum. D. Dypcianus *epistol. 63.* ubi de Missa agens, ait: *Nunquid ergo Dominicum post eam celebrare debemus?* Ex actis S. Saturnini, & aliorum Martyrum probant Zerda in *advers. sacr. capite 32. num. 10.* Roma Subter. *tom. 1. lib. 1. cap. 31.* plura P. Henao *tom. 3. de sacrific. Missæ, disputat. 30. sect. 3.*

(c) **P** *Presbyteri.*] Id est Parochi. Parochianum in veteribus Ecclesiæ canonibus simpliciter presbyteri dicebantur. Concil. Emerit. *can. 9.* ibi: *Convenient in omnibus nobis hæc manet sententia, quæ digne custodiatur in provincia nostra.* Placuit, ut quisquis ab Episcopo sanctum in potestate presbyteris ad distribuendum tempore opportuno acceperit Chrisma, nihil ab eis beneficii causâ tollere, aut petere presumat. Concil. Carthag. *5. can. 36.* Presbyteri, qui per dioceses Ecclesias regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed à suis; nec per juniorum clericum, sed omni anno, aut per septuos, aut per illum, qui sacrarium tenet, ante Pasche solennitatem Chrisma petant. Quem canonem ex Concilio Valentino Hispaniæ citant Burchardus *lib. 4. Decretalium, cap. 76.* Ivo Carnot. *part. 1. Decret. cap. 270.* & canon ille repetitus est in Concil. Valensi, *can. 3.* Vormatiensi *can. 60.* Sueffionensi temporibus Pipini, ibi: *Presbyter, qui in parochia est, in Cena Domini rationem, & ordinem ministerii sui Episcopo reddat.* Et *cap. presbyter 2. quest. 5. capite omnis presbyter, de consecr. distinct. 4.* Concil. Meldense *can. 75.* Epauin. *can. 7.*

(d) **M** *Missam celebrent.*] Publicam videlicet, olim enim semel tantum in hebdomada Missa publica celebrabatur. Justinus Martyr, qui facta, & Christianorum caremonias narrans, *apolog. 2.* sic ait: *Die, qui Solis dicitur, omnis, qui in oppidis, vel agris morantur, unum in locum conveniant, commentariaque Apostolorum, vel Prophetarum scripta legantur.* Et in actibus Apostolorum, *cap. 20.* legitur: *Una autem Sabbathi cum convenissemus ad frangendum panem.* Ubi per unam Sabbathi intelligi diem Dominicum, jam notavi in *capite 1. de feriis;* & per fractionem panis intelligi Missæ sacrificium, probat Vicecomes *volum. 3. de ritibus Missæ, lib. 3. cap. 11.* Post verò cum de Gentilium in Christianos odio non nihil remitti cepisset, mos invaluit, ut omnibus festis diebus publica Missæ celebrarentur; quod accidit ante tempora Fabiani Papæ, à quo ita scriptum est *epistol. 1. ad dilectissimos ubique Catholica Ecclesia ministris*, ibi: *Septem ergo Diaconos in urbe Roma per septem regiones cruentis, sicut à Patribus accepimus, habemus, qui per singulas hebdomadas, & Dominicos dies, atque festivitatum solennia cum subdiaconibus, & acolytis, ac sequacium ordinum ministris, in iuncta sibi observant ministeria, & parati omni hora sunt*

ad divinum officium. & quicquid eis injungitur, peragendum. Eo enim loco Fabianus non modo facti diebus festis peragendi usum demonstrat, verum etiam illum à Patribus, hoc est majoribus suis acceptum esse testatur. De hac Missa publica, & de ejus ritibus agit Vicecomes dicto lib. 3. cap. 11.

COMMENTARIUM.

^{5.} **EX** præfenti Concilii Nannet. canone talis deducitur communiter assertio: *Parochi alienos parochianos diebus Dominicis & festis ad Missarum solennia admittere non debent, immo eos abjicere. Probant eam textus in cap. nullus 5. 9. q. 2. cap. non oportet 36. de consec. dist. 2. canon 2. hujus Concilii supra relatus. Concilium Rothomag. can. 5. apud Burchardum lib. 2. Decret. cap. 61. Canon. p. 2. cap. 121. Concilium Cabilon. sub Carolo cap. 19. Tolosanum can. 21. apud Filefacum de origine parœc. cap. 6. Senonense temporibus Francisci I. can. 12. ibi: Admonent frequenter curati suos parochianos, ut intersint Missæ parœciali diebus Dominicis, & festis per hebdomadam occurrentibus: quod si legitimo cessante impedimento absque licentia sui curati per tres dominicos neglexerint interesse Missæ parœciali, denunciarent statim promotoribus, ut pro mensura contempserint, vel offensa puniantur.* Theodulphus Aurelian. Episcopus in epist. ad parochos, cap. 45. & 46. ibi: *Missæ, quæ per dies Dominicis peculiariter à sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas populus à publicis Missarum solenniis, quæ ab oratoria canonice fiunt, abstrahatur.* Innocentius I. in epist. ad Decentium Episc. cap. 5. refert Romanos fideles Dominicis diebus ad suos titulos, seu Ecclesias parochiales convenire solitos fuisse. Carolus Magnus lib. 5. cap. 220. ibi: *Ut omnis presbyter die Dominico cum psallentio circumeat Ecclesiam suam unâ cum populo, & aquam benedictam secum ferat.* Quid autem per psallentium ibi accipitur, exponit Filefacus de origine parœc. cap. 6. Alia juris testimonia referunt Antonius Augustinus in epist. jur. lib. 6. tit. 24. Filefacus ubi proxime. Illustrant Barbosa de pœst. Episcop. alleg. 24. num. 18. & de offic. parœc. lib. 1. cap. 11. Suarez de sacram. q. 83. disput. 88. artic. 6. sect. 5. & de relig. 1. tom. lib. 2. de diebus festis, cap. 15. Crespetius in summa, verbo Missa diebus festis, Azor 1. tom. instit. lib. 5. cap. 6. Lantmeter. lib. 2. de veter. mon. cap. 68. Corvinus lib. 2. aphorism. tit. 6. Bruno Challaing de privil. regul. cap. 7. propof. 1. Garcia in summa, tract. 4. difficult. 5. dub. 6. Frances de Eccles. Cathedr. cap. 21. num. 51. Altessera lib. 6. dissert. cap. 2.

^{6.} Sed in hanc assertionem ita pro dubitandi ratione argumentor: Præceptum omnibus fidelibus ab Ecclesia injunctum audiendi Missæ sacrificium Dominicis, & aliis festis diebus, circumscriptum non est illi, vel illi Ecclesie, sed absolute audiendi Missam, cap. Missas, de consec. dist. 1. ibi: *Missas die Dominico secularibus totas audire specialis ordinatione precipimus.* Concilium Triburienſe can. 31. ibi: *Diebus Dominicis, & sanctorum festis ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus esse currendum.* Et cap. omnes, de consec. dist. 1. Igitur non debent parochiani cogi in illis diebus necessariò Missam audire in propria parochia, cum rectè præceptum Ecclesiasticum adimpleant alibi sacrificium Missæ audien-

do. Unde ferè in universali Ecclesia receptum est, ut fideles laici ritè, & rectè satisfaciant præcepto, in monasteriis, oratoriis, & aliis locis Deo consecratis Missam audiendo, ut cum pluribus Theologis Moralists probat Hieronymus Garcia dicto dub. 6. Igitur non rectè in præfenti parochiani laici coguntur Missæ parœciali interesse. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ejectio fidelis ab Ecclesia, non nisi ex magna, & gravi causa imponi potest, & pro lethali culpa, cap. nemo, cap. nullus 11. quest. 3. Sed alienæ parochiæ interesse tempore, quo Missæ sacrificium offertur, peccatum lethale non est, ut manet probatum: Igitur non rectè statuitur, parochianos alienis Ecclesiis interestes ab eis per Presbyteros ejici debere.

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cujus expositione sciendum est, parochi, & parochiæ nomen valde antiquum esse, nec rectè confundi cum parœcia: quippe parochus idem est, ac diversorii dominus, qui nimirum peregrinantes parte commeatu juvat, præcipuè cum Reipublicæ causâ iter aggrediuntur, ut colligitur ex Horatio lib. 1. serm. satyr. 5. ubi ait:

*Proxima Campano ponti, quæ villula rectum
Præbuit, & parochi qui debent ligna, salemque.*

Ubi Prophirus notat: *Parochi copiarum dicuntur, id est ab exhibendo; hodie autem à copiarum præstantur hæc, nimirum lignum, & sal, his, qui Reipublicæ causâ iter faciunt.* Acron etiam ad ipsum Horatium lib. 2. satyr. 8. ait: *Parochi dicuntur quæ hospitibus publice exhibent necessaria.* Idem appellantur Xenoparochi in l. munerum: ff. de muner. facit Nonius Marcel. verbo Parochos, dum ait: *Parochus à Græco tractum est nomen, quod vehicula præbeat: notarunt Voffius lib. 1. de vitis serm. cap. 11. Alcuius lib. 1. prætermiff. cap. 4. Budæus in annot. ad leg. 239. ff. de verb. sign. Cornel. Vitel. in annot. syllog. 3. cap. 7. tom. 1. Theauri Critici, fol. 599. Beyerlinch in Theatr. verbo Parochia. Altessera lib. 5. dissert. cap. 1. Unde valde differt parochia à parœcia; est enim parochia præbitio, seu spatium, intra quod veteres illi parochi tenebantur peregrinantibus lauta ministrare, at verò parœcia est sacra vicinia, sive plurium domorum conglotatio, vel conventus eorum, qui sunt unius fami confortes: unde in l. adificia 8. C. de operibus publicis, parœcumena dicitur adificia, quæ vicinia sunt operibus publicis. Illustrant Filefacus de origine parœc. cap. 1. Zerda in advers. cap. 78. Lemaitre lib. 2. de bonis Eccles. cap. 9. quare apud nos Ecclesia ubi plures parœci officia divina audiunt, dicitur parœcia in præfenti titulo, & in l. 26. C. de episc. aud. Parœciarum autem istarum imaginem quandam habuit antiquitas; nam cum Roma in tribus novemdecim urbanas, & unaquæque tribus in decem curias esset distincta, nemo nescit unicuique curiæ suum fuisse templum & proprium sacerdotem. Marcus Varro: *Curia, inquit, duorum generum; & ubi curarent Sacerdotes res divinas, ut curia veteres; & ubi Senatus humanas, ut curia Hostilia, quam primus edificavit Hostilius Rex.* In municipiis etiam sui fuerunt Sacerdotes; nam & alia habebant à Romanis sacra, & alios ritus; unde cum è municipiis in urbem comigrarent, sacris municipalibus cogebantur renuciare, & Romanis ritibus uti, Festus Pompejus ibi: *Municipalia sa-**

era dicta sunt ea, quae ab initio observabant ante civitatem Romanam acceptam, quae observare eos voluntatem Pontifices, & comore facere, quod adfuerint antiquitus. Sed ad parœcias Christianorum redeamus.

8. Secundò sciendum est, primis Ecclesiae temporibus parœciam accipi non pro vicinorum aede sacra, sed pro diœcesi, id est Episcopatu, ut in *can. 14. 34. & 35. Apost. Concilium Nicæan. 1. can. 16. Antiochenum sub Julio. can. 9.* ubi docetur, Episcopum unumquemque habere suae parœciae potestatem: & *can. 21.* cavetur, ne Episcopus ab alia parœcia, id est diœcesi, in aliam migret. *Capitul. Caroli lib. 1. cap. 8.* & è contrario diœcesis dicitur parochia, id est, Ecclesia, quae à presbytero regitur, ut in Concilio Africano *can. 2.* & in Concilio Tolet. *12. can. 4.* ubi statuitur, ut diœceses, quae nunquam habuerunt Episcopum, non habeant. Concilium Agathense *can. 54. Aurelian. 3. can. 18.* ibi: *De his verò clericorum personis, quae de Civitatenſis Ecclesiae officio, monasteria diœcesis, vel basilicas in quibuscunque locis positas, id est sive in territoris, sive in ipsis civitatibus, suscipiunt ordinandas, in potestate sit Episcopi, si de eo, quod ante de ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit, quia unicuique facultas suscepti monasterii, diœcesis, vel basilicae debet plena ratione sufficere.* Et *lib. 7. capitul. cap. 49.* ibi: *Nullus sacerdos in alterius civitate, vel diœcesi poenitentem, vel sub manu positum sacerdotis, vel qui reconciliatum se esse dixerit, sine consensu, & litteris Episcopi, vel Presbyteri in parochia, Presbyter, aut Episcopus in civitate suscipiat.* Et *cap. 175.* ibi: *Statutum est, ut facultates Ecclesiae, nec non diœceses, quae ab aliquibus possidentur sacerdotibus. Illustrant Filescus de origine parœc. cap. 1. per totum. Lemaitre dicto lib. 2. cap. 14. Bossius de viris sermon. lib. 3. cap. 32. Zerda in advers. cap. 26. numero 12. Frances de Eccles. Cathed. cap. 21.* Sed praeter hanc parœciae acceptionem, altera, & propria est, juxta quam non tota diœcesis, seu ejus particula significatur, sed pro vicinis, & ejusdem Ecclesiae accolis ponitur, & vulgò nos dicimus *Parochiam*: quo modo accipitur in praesenti titulo, & in Concilio Arelat. *can. 10.* ibi: *De praedicatione providimus pro adificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parochiis presbyteri ad populum verbum faciant.* Qui canon desumptus est ex Concilio Valens. *2.* sub Leone, *can. 2.* ubi PP. jubent, non solum in civitatibus, verum & in omnibus parochiis verbum Domini Presbyteros facere debere. In legibus Franc. *lib. 1. capit. 146.* *Ut Presbyteri per parochias suas foeminas praedicent, ut linteamina altaribus preparent.* Et *capit. 148.* *Ut nullus Presbyter in alterius parochia Missam cantare praesumat, nisi in itinere fuerit.* Concilium Rothomag. *can. 11.* apud Carnot. *p. 5. Decreti, cap. 196.* ibi: *Cum Episcopus suam diœcesim circuit, Archidiaconus, vel Archipresbyter eum praere debet uno, aut duobus diebus ad parœcias, quas visitaturus est, & convocata plebe annunciare debet proprii Pastoris adventum.* Concilium Tribut. *can. 26.* *Relata est coram sancta Synodo querimonia plebium, eo quod sint quidam Episcopi nolentes ad predicandum, vel ad confirmandum suas per annum parœcias circuire.* Concilium Ticiniense temporibus Ludovici II. Imperatoris, *can. 17.* & alia infra referenda. Parœciarum

mentio obvia est apud SS. PP. & Ecclesiae canones. Ex veteribus apud Innocentium *epist. 8. ad Florentium, Leonem epist. 85. cap. 2. Pelagium epist. 2. ad Croconem.* Concilium Sardic. *can. 6. & 13. Chalecedon. action. 1. & 13. Carthag. 3. can. 42. Carthag. 4. can. 33. & 102. Brachar. 1. can. 2. Tarrac. can. 8. Tolet. 4. can. 35. Tolet. 9. can. 2. Tolet. 16. can. 4. Vasense. can. 3. Valense 2. can. 2. Aurel. 3. can. 5. Aurel. 4. can. 11. Aurel. 5. can. 2. Lugdun. 2. can. 2. Cabilon. 1. can. 5. Altissiod. can. 2.*

Hujusmodi parœciarum, seu ut vulgò dicitur, Parochiarum usus invaluit prius in agris, & extra urbes, quam in ipsis civitatibus: quippe primis Ecclesiae temporibus antequam adeo numerosa seges extaret sementis evangelicae, primi illi Ecclesiarum conditores bifariam operam suam, & operae ministros partiti fuerunt, in Urbem, & Urbis adjuncctum territorium: atque intra muros quidem una sufficiebat Ecclesia ad synaxes, & sacros conventus habendos, ubi praerant Episcopi; extra urbem in pagis, & locis rusticis aliae Ecclesiae construebantur, quas Graeci parœcias, Latini parochias dixerunt, & in eis Presbyteri, seu Chorepiscopi constituebantur. Postea tamen aucto fidelium numero, etiam in urbe diversae fuerunt constitutae parochiae, quarum parochiarum, tam rusticarum, quam urbanarum mentio fit in Concilio Agathensi, *can. 22.* ubi Civitatenſes, seu diœcesani presbyteri vocantur velut distincti à presbyteris parochianis, qui extra civitatem degunt. In Concilio Antiocheno: *can. 9.* ubi de presbyteris in pagis, seu agris constitutis agitur; & in Concilio Mogunt. *can. 45.* docetur, dignum esse ut fideles donent filios suos ad scholas, sive ad monasteria, sive foras presbyter sit: quod repetitum extat *lib. 4. capitul. capit. 95.* In Synodo etiam Romana sub Leone IV. *can. 39.* forensium Presbyterorum mentio fit; & in Concilio Tolet. *3. can. 20.* clericaliis locales, alii diœcesani appellantur. In Concilio Agathensi *can. 21.* statuunt Patres, ut nulli, nisi in civitatibus, aut parochiis solennes, & festos dies agant: quod etiam docetur in Concilio Aurel. *5. can. 8.* ubi aperta est civitatis, & parochiarum distinctio; quam etiam confirmat Concilium Arvernense *can. 14.* quod habetur apud Burchardum *lib. 2. Decreti, cap. 131.* & Ivonem *p. 6. cap. 306.* In haec verba: *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis, qui nec in civitate, nec in parochiis canonicus esse dignoscitur, sed in villulis habitans, in oratorio sancte deserviens celebret divina mysteria, festivitates praecipuas, Domini Natalem, Pascha, Pentecosten, & si quae sunt principales festivitates reliqua, nullatenus alibi, nisi cum Episcopo suo in civitate teneat.* In Concilio Troslejan. *can. 6.* discretè parochiae rusticanae nominantur: & in *6. Synodo can. 25.* ex versione Gentiani Herberti habetur, *parochias rusticanas.* Diversa tamen fuit cautio instituendi parochias in urbe, ac in municipiis, sive pagis; nam in civitatibus parochias fecit necessitas, & populi frequentia; nam cum insignes civitates, quas solas Episcoporum sedibus assignant sacri canones, ut dicemus in *cap. 1. de privil.* unus Praelatus regere non posset, neque magnum populum unius sedis spatia includere, visum est Episcopis in legiones, & centurias populum dividere, & regiones civitatis certis limitibus describere, ut unicuique earum suus sacerdos

faceros & curio praeficeretur; in pagis verò, & locis rusticis plerumque conſtruebantur, cum domini praediorum petebant ab Episcopis extruenda parochia licentiam, ne familia, & municipes propter itineris incommoda raro facris interessent: quare & à possessione ubi parochia conſtruebatur, ipsa Ecclesia possessione dicebatur. D. Gregorius lib. 11. epist. 32. & 34. ubi refert Cosinam Monachum in possessione, quae Juliana dicitur, ordinatum fuisse presbyterum. In l. 33. Cod. Theod. de Episcop. & cleric. ita sanxerunt Imperatores Arcadius & Honorius: *Ecclesis quae in possessionibus, ut ad solet, diversorum, vicis etiam, vel quibuslibet locis sunt constituta, clerici non ex alia possessione, vel vico, sed ex eo ubi Ecclesiam esse constitueris, eatenus ordinentur, ut propriè captivitas onus, ac sarcinam recognoscant, ita ut pro magnitudine, vel celebritate uniuscujusque vicis Ecclesiam certis iudicio Episcopi clericorum numerus ordinetur.* Etiam ipsa parochia territorium appellatur in Concilio Vasent. can. 3. Wormat. can. 60. Autel. 3. can. 19. Tollet. 4. can. 34.

10. Inquiramus nunc originem, & dignitatem Parochorum. Et eorum ordinem à jure divino provenire defendit Hallierius in vindictis censurae lib. 4. cap. 1. §. 4. & de hierarch. lib. 4. cap. 6. per totum. Et successisse eos in locum 7. Discipulorum, docet Anacletus relatus in cap. 1. 21. dist. & confirmatur ex epistola Montani Archiepiscopi Toletani ad Episcopos, & Parochos Palentini territorii, quae habetur post Concilium Toletanum 2. Revolvatur, ait, manibus vestris, Presbyteri sacratissimi, Numeri liber, in quo vestri officii in septuaginta seniorum personis suscipitur honor & invenietis, quarum negotiorum vobis prerogativa concessa sit: *adjutores vos Dominus nostri laboris, secundos dignitatis gradu esse voluit.* Theodulphus Aurelian. in epist. ad Parochos, ibi: *Scitote Parochi vestrum gradum nostro gradu Episcoporum secundum, & valde conjunctum esse, sicut enim Episcopi Apostolorum in Ecclesia, ita nimirum Presbyteri ceterorum Discipulorum Domini vicem tenent.* Fulbertus Carnot. epist. 2. ibi: *Moses Dux Populi secundis adiutoribus, septuaginta viris videlicet de eodem populo sustentabatur, per quos forma Presbyterorum exprimitur, qui nunc in Ecclesia novitia Pontificali onus in se suscipientes, regendis populis invigilant.* Unde inter ipsa Ecclesiae primordia parochias reperio, earumque memoriam sacris codicibus consignatam: & divisionem earum cum suis limitibus jam olim Romae factam fuisse constat ex Evaristo anno 100. teste Anastasio Biblioth. in eo: ac ne parochiarum ista divisio quicquam unitati christianae opponeretur, neve qui presbyterorum regionalium curae credebantur, viderentur esse ad Episcoporum potestate revulsi, quoties sacra mysteria R. Pontifex obibat, toties fermentum sacrum per omnes Ecclesias mittebat, ut per hanc communionem profiterentur omnes, se uni Episcopo tanquam patri adherere, & hoc est, quod de Melchiade narrat Anastasio Biblioth. his verbis: *Hic fecit, ut oblationes consecratae per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* Verum hunc morem elegantius exprimit Innocentius epist. ad Decentium Episcopum ibi: *De fermento verò, quod die Dominica per titulos mittimus, superfluum nos consilium voluisti, cum omnes Ecclesia nostra in eam civitatem sint*

constituta, quarum Presbyteri quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco fermentum à nobis acceptum per acolythos accipiunt; ut se à nostra communione maxime illa die non judicent separatos. Et Concilii Laodiciani temporibus hunc morem perdurasse constat ex can. 14. ibi: *Sanctas oblationes ad vicem eulogiarum per festivitatem Paschalem ad alias parochias minime mitti oportere.* Dionysius Papa 25. post B. Petrum, anno Christi 290. auxit titulos, seu Parochiarum numerum, & ipsis presbyteris assignavit cameteria ad curandum Martyrum sepulturam, ac fines, limitesque titulorum, sive parochiarum constituit: de qua re sic ipse epist. 2. ad Severum Episcopum, ibi: *Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus, parochias, & cameteria eis divisimus, & unicuique jus proprium habere statimus, ita videlicet, ut nullus alterius parochia terras, terminos, aut jus invadat, sed unusquisque suis terminis sit contentus, & taliter Ecclesiam, & plebem sibi commissam custodiat, ut ante tribunal aeterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, & non iudicium pro suis actibus accipiat, Originem Parochiarum, & earum divisionem in provinciis, tam Orientalibus, quam Occidentalibus, prosequitur latè Filefacus de origine paroch. cap. 4. per totum: & de antiquitate Parochiarum in Hispania egi lib. 2. Concilii liber. c. 45.*

Ex quibus facile pervenitur ad rationem praesentis constitutionis; cum enim jam retro per plura secula ante Concilium hoc Nannetenſe parochiae distinctae essent, necessario parochianos proprios debebat cognoscere quilibet Pastor, nec licebat uni parochio sacramenta alienis parochianis ministrare, cap. 2. 4. & 5. 9. 2. Gregorius VII. in Synodo Romana, can. 7. ibi: *Nullus presbyter parochianum alterius recipiat, nisi per necessitatem in baptismo, & in absolutione; & si quid charitative sibi oblatum fuerit, ex consensu illius, cuius parochianus fuerat, habeat, vel reddat.* Refert Antonius Augustinus in epist. lib. 6. tit. 22. quod etiam cavetur lib. 6. capitular. Caroli, cap. 164. ibi: *Ut nullus Episcoporum, vel presbyterorum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione credite sibi plebis.* Et lib. 7, cap. 32. *Sit unusquisque Sacerdos, id est Parochus, concessis sibi contentus limitibus, nec in alterius parochia quidquam praesumat, ne usurpatione locus alieno (sic lego non alieni, ut in exculis) Sacerdoti in alterius concedatur injuriam.* Et cap. 141. *Statutum est, ut nullus Presbyter fidelibus sanctae Dei Ecclesiae de alterius Presbyteri parochia persuadeat, ut ad suam Ecclesiam, relicta propria Ecclesia conveniant.* Unde rectè in praesenti canone statuitur, alienum parochianum non debere admitti ad Missarum solemnia in diebus Dominicis; immò potius de Ecclesia ejici, ut ad propriam redeat Ecclesiam. Accedunt peculiare causa, quare parochiani debent Dominicis diebus in propria parochia residere. Prima, videlicet ut à proprio Pastore discant non modò quod verè, & sincerè credendum sit, verum etiam quàm probè, & integrè vivendum; ideò Parochus his diebus suas oves rectè, & sanà doctrinà, velut salutarifero cibo patcit, & nutrit. Synodus Trull. na can. 19. *Oportet eos, qui praesunt Ecclesiae, in omnibus quidem diebus, sed praecipue Dominicis, omnem Clerum, & populum docere pietatis, & rectae religionis eloquia.* Concilium Mogunt. can. 25. *De officio praedicationis, si forte*

Epi

ii.
Traditur ratio
decidendi.

Episcopus non fuerit in domo sua, aut alia aliqua causa exigente nos valuerit, nunquam tamen deficiat diebus Dominicis, aut festiuitatibus, qui verbum Dei predicet. Et in Concilio Vafensi 2. *ban. 2.* & Arelat. temporibus Caroli *can. 10.* statuitur, ut non solum in civitatibus, verum in omnibus parochiis presbyteri parochi ad populum verbum faciant: quod predicationis munus sepe sapius parochis in iungitur in Capitularibus Caroli *lib. 1. cap. 166.* *De ipsi sacerdotes unusquisque secundum ordinem suum predicare, & docere studeat plebem sibi commissam.* Et *lib. 5. capit. 102.* *De sacerdotibus populi sibi commissi curam habeant, & instanter de eorum animarum salute predicent.* Et *lib. 6. capit. 173.* *Placuit ut fideles silentium in Ecclesia teneant, & devotè verbum Dei audiant.* Sed quomodo compelli possunt Pastores proprios parochianos docere, nisi ipsi adesse curent suis parochiis, saltem diebus Dominicis, dum Missa parochialis habetur? Concilium Senonense *anno 1527. can. 11. & 12.* Quare PP. Concilii Trident. *sess. 24. cap. 4.* ita cavent: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochia sue interesse, ubi id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Secunda peculiaris causa est, ut his diebus fideles oblationes faciant ad altare: ut precipitur in *cap. omnis, de consecr. dist. 2.* Notum est enim iure communi, & usū ac praxi majorum nostrorum, populum Dominicis, & ceteris festis diebus aliquid de suis rebus in Ecclesia offerre debere, ut docetur *lib. 5. capitul. capit. 209.* his verbis: *Hoc populo nunciatur, quod per omnes dies Dominicos oblationes Deo offerant, & ut ipsa oblatio foris septa altaris recipiatur.* Concilium Matifcon. 2. *cap. 4.* *Capitul. lib. 6. capit. 167.* *Placuit, ut fideles oblationes eorum sacerdotibus quotidie, si fieri potest, in Ecclesia offerant; & si quotidie non potest, saltem Dominico die absque ulla excusatione fiat.* Et *cap. 161.* *De sacerdotibus, id est Parochi admoneant viros, & mulieres, ut ad Basilicas luminaria, incensum, & buccellas, & primitias offerant, sive offerant, sicut scriptum est: Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus.* Capite sequenti sub finem idem scribitur, ubi pro asferant, legendum offerant. Concilium Cabilon. sub Carolo Magno, *cap. 19.* *Episcopi sanciant, ut Episcoporum, & Abbatum coloni, & familie ipsorum ad eas Ecclesias deferant decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.* Nec alias Ecclesias intelligendas esse dixero, quam Parochiales: notavi in *dist. can. Concil. Illiber.* Adjungam etiam & alia, quæ in Missa parochiali proferuntur, quæ omnes nosse oportet, veluti infantes expositos receptos esse, juxta canonem 9. Concilii Vafensis, & ea quæ dabimus in *cap. 1. de infantibus expositis.* Item ut festi dies, & sacri sciatur, quos inter Missarum solennia Parochus annunciare debet, & jejunia, ut docetur in Concilio Foro-Julienf. *can. 13.* & in *cap. 1. de consecr. dist. 3.* quæ omnia credo impulisse maximos, & suorum salutis amantissimos Prasules Hispanos, Archiepiscopum videlicet Toletanum, & Episcopum Palentinum, atque Salmanticensem, ut orarent sacri Concilii Tridentini Patres, quatenus conferent, Missam parochialem ex precepto, & lege Ecclesiastica audiendam in parochia esse, ut refert Filescus de *origin. Paroc. cap. final.* Et disciplinæ ecclesiasticæ rectè consultum putarem, si majorum consue-

tudini hac in parte staremus, populus enim hodie neglecto illo sacro conventu parochiali, facilius in effranem ruit licentiam: & si jure divino, ut probavi in *cap. 3. de cleric. non resid.* Pastores tenentur diligenter cognoscere vultum peccatoris sui, suosque greges considerare; quomodo cognoscent, quos nunquam in sua Ecclesia viderunt?

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam potius verum est, juris communis preceptum stare de audienda Missa diebus Dominicis, & ceteris festiuis in propria parochia, ut ex iuris supra citatis facile constat, & post Hostiensensem, Panormitanumque probat Azor *par. 1. instit. lib. 7. cap. 6.* licet generali consuetudine sublatum sit; nam cum varia privilegia concessa fuissent Religionibus, ut in earum Ecclesiis adimpleretur preceptum hoc, quæ referunt Hieronymus Garcia, & Chaisling, ubi supra, capit tamen negligi Missa parochialis, exceptis illis oppidis, & pagis, ubi tantum extat Ecclesia Parochialis. Sed an hodie possint Episcopi suscitare preceptum hoc juris communis, sub excommunicatione jubendo, ut intersint omnes fideles Missæ parochiali, disputant Suarez *tom. 3. in 3. p. disput. 88. sect. 2.* Gutierrez *lib. 1. canonic. 99. cap. 30. à num. 14.* Henriquez *lib. 9. summa, cap. 25. num. 9.* Theophilus *tom. 16. in Heteroel. spirit. punct. 2. in fine.* & *tom. 12. fol. 151.* Diana *p. 10. tract. 13. resol. 5.* Leander in *precept. Eccles. tract. 2. disput. 1. q. 21.* Trullench de *offic. Paroch. cap. 6.* Barbola eodem *tract. cap. 11. num. 15.* & de *pos. Episcop. alleg. 24.* & *lib. 1. juris Eccles. cap. 11. num. 34.* Gibalvus de *cenfor. disput. 1. q. 2. consecr. 7. per totum:* qui omnes negativam tuentur sententiam ex eo, quia jam consuetudine contrarium introductum est, & variis privilegiis concessum, ut in monasteriis, & oratoris adimpleatur hoc preceptum. Nec obstat augmentum difficultatis; nam cum preceptum hoc audiendi Missam parochialem ex causis supra relatis ab Ecclesia in iunctum esset, non leve, immò grave iudicabatur; unde illud frangens præcipue ex contemptu proprii parochi, iuste poterat ab Ecclesia abjici, & post contumaciam excommunicari.

Sed supra traditis obstat textus in *can. 63. 11. Concil. Agathens.* ibi: *De cruce, qui superiorum Equisolenntiarum, id est Pasche, & Natalis Domini, & Pentecostes solennitatibus cum Episcopis esse neglecterint, cum in civitatibus communionis, vel benedictionis accipiende causa positos se nosse debeant, tricenno à communionem priventur Ecclesia.* Ex quibus verbis deducitur, non in omnibus festiuitatibus, sed in majoribus solennitatibus ibi relatis, teneri fideles in Ecclesia residere: ergo non in diebus Dominicis, & festis etiam, sed tantum in majoribus illis festiuitatibus, nec in Ecclesiis parochialibus, sed in Cathedralibus eos adesse debere deducitur. Pro cuius canonis expositione sciendum est, quod licet in diebus Dominicis, & aliis festiuis Parochiani in Ecclesiis parochialibus, sive urbanis, sive rusticis debeant Missarum solenniis interesse; tamen olim præcipuis festiuitatibus tenebantur in urbe simul cum Episcopo eas celebrare, *cap. 34. de consecr. dist. 1.* Concil. Epau. *cap. 35.* ibi: *De imitandis civibus ad certas solennitates. Cruce Natalium superiorum noctem, Pasche, & Nativitatis Domini solennitatem agant cum Episcopis, intersit in quibus*

quibus civitatibus postea accipienda benedictionis de-
fiderio non venerit expectendus. Concilium Aurel.
can. 25. aliis 27. ibi: *Nullo circum Pascha, Na-
talis Domini, vel Quadragesime solennia in villa
liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur re-
misse.* Aurel. 4. can. 3. Caesarauguit. can. 4. 16.
Kalend. Janu. usque in diem Epiphaniae, quest. 7.
Idus Janu. continuis diebus nulli liceat de Ecclesia
se absentare in domibus, nec secedere ad villam, nec
montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed con-
currere ad Ecclesiam: quod qui non observaverit, de
suspectis anathema sit in perpetuum. Concilium
Arvernense can. 14. *Ut festivitates praecipuas. Do-
mini natale, Pascha, Pentecosten, & si qua aliae sunt,
presbyteri, & cives naturam majores celebrent in civita-
te cum suo Episcopo, non in villis.* Unde cum in di-
ctocan. 63. agatur de praecipuis Christi Domini fe-
stivitatibus, ideo jubetur fidelibus simul cum Epi-
scopis, non in villis, & parochiis, earum celebritati
interesse.

14. Secundo opponi potest textus in can. 16. Con-
cil. Salegust. ibi: *Decretis quoque sancta Synodus,
ut nullus Romam eat, nisi cum licentia sui Episcopi,
vel ejus vicarii.* Ex quibus ducitur, etiam irre-
quisito Parocho posse parochianum peregrè pro-
ficisci; & per consequens in aliena parochia
communicare, & Missarum solennis interesse.
Pro cuius canonis expositione sciendum est,
quod licet fideles, dum in ipsa parochia per-
sistunt, urbana, sive rustica, contempto pro-
prio parocho non possint in aliena parochia
Missarum solennis interesse; tamen dum pere-
grè proficiscuntur, in aliena parochia commu-
nicare valent. Ideo autem in dicto can. 16. Con-

cilii Salegust. prohibetur fidelibus absque licentia
proprii Episcopi, vel ejus Vicarii Romam adire,
quia ad limina Sanctorum Apostolorum proce-
dentes peregrinantes à populo commeatus exige-
bant, & ex peregrinatione suis exactionibus oc-
casionem obtendebant; ideo crebra illa pere-
grinationes à Patribus prohibentur. Alia etiam
fuit causa ipsius prohibitionis, quia videlicet
nonnulli tantà fiducia in omne scelus ultrò de-
clives crederent omnia scelera sanctorum visi-
tatione locorum elui, & prorsus obliterari,
can. 18. ipsius Concilii Salegust. ibi: *Quia multi
tantà mentis suae saltantur stulticia, ut aliquo ca-
pirali crimine inculpato penitentiam à sacerdotibus
suis accipere nolint, in hoc maxime confisi, ut Ro-
mam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat pecca-
ta: sancto visum est Concilio, ut talis indulgentia
illis non proset, sed prius juxta modum delicti pen-
itentiam sibi datam à suis sacerdotibus adimpleant,
& tunc Romam ire si velint, ab Episcopo proprio
licentiam, & literas ad Apostolicum de eisdem re-
bus deservendas accipiant.* Utrumque ab usum ex-
presserunt PP. Concilii Cabilon. 1. can. 45. ibi:
*Sunt nihilominus laici, qui putant se impunè aut
peccare, aut peccasse, quia haec loca orantur fre-
quentant. Sunt quidam Potentum, qui acquirendi
census gratia, sub pretextu Romani, sive Tyrone
itineris multa acquirunt, multos pauperum oppri-
munt, & quod solà cupiditate faciunt, oratio-
num, sive sanctorum locorum visitationis causâ
facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideo
id faciunt, ut majorem habeant materiam men-
discandi.* Illustrat Savarus ad Sidonium lib. 5.
epist. 5.

CAPUT III.

(a) Hadrianus Papa.

Nullus Episcopus alterius parochianum judicare praesumat. *Et infra*: Nam qui eum
ordinare non potuit, nec (b) judicare ullatenus potuit.

NOTÆ.

(a) **H**adrianus.] Sic etiam legitur in prima
collectione, sub hoc tit. cap. 3. Ex de-
cretis Hadriani citatur textus hic à Burchardo lib.
2. Decreti, cap. 39. Carnotensi p. 6. Decreti, cap.
140. & rectè; nam inter canones 72. ab Hadriano
Papa adversus falsos accusatores, & oppressores
Pontificum, ac Episcoporum, in gratiam Ingel-
ramni Episcopi Mediomatricum Romæ tunc de-
genus collectos, & editos anno Domini 785.
reperitur hic canon ordine 161 in hæc verba:
*Nullus Episcopus alterius parochianum praesumat re-
nuere, aut ordinare absque ejus voluntate, vel ju-
dicare; quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita &
judicatio: quoniam consensum nullum alterius judi-
cis, nisi sui, sententia teneri; nam qui cum ordi-
nare non potuit, nec judicare ullatenus potuit.* In
cujus canonis notis hæc subjicit Antonius Au-
gustinus: [Hæc verba sunt Nicæni (hæc eadem
verba sunt cap. 14. Concil. Magunt. sub Arnul-
pho, & lib. 7. cap. 308. Capitul. in additis, cap. 149.)
Concilii cap. 26. attestatur Julius Papa epist. 2.

cap. 6. sed desiderantur hæc verba post verbum
(judicare) *salva cum in omnibus Apostolica aucto-
ritate.*] Extat quoque de eadem re caput 16. Ni-
cæni Concilii Græcè, & Latine, ex quo est dist.
71. cap. 3. Burch. lib. 1. cap. 109. Ivo Carnot. p. 5.
cap. 211. Decreti. Nec dissimile est caput 35. Græcis,
Latinis 36. Apostolor. Calixtus Papa epist. 2. latius,
ex qua sunt tria Gratiani capita 9. q. 2. Burchard. lib.
9. cap. 39. & Ivo Carnot. p. 6. Decreti, cap. 14. ex De-
cretis Hadriani Papæ cap. 15. Ivo p. 5. cap. 100. & 101.
& p. 14. cap. 72. Decret. ex Calixti epistola, Ansel. lib.
6. cap. 118. ex epistola Xysti omnibus Episcopis 119.
& cap. 120. ex Cælestini Gregorius IX. sub titulo de
parochiis, cap. 3. Hadriano Papæ adscripta Berna Pa-
piensi. 1. collect. Decretal. lib. 3. tit. 25. c. 3. Quod autem
Ansel. Lucensis attulit ex Xysto, nos invenimus in
epistola Xysti Minoris 2. ad Episcopos Hispan. cu-
jus magna pars totidem verbis repetita est nomine
Felices II. ad omnes Episcopos. Addamus Syri-
cium Papam in epist. 4. cap. 6. & similem Innocen-
tii epist. 2. cap. 7. qui refert, hanc fuisse Concilii Ni-
cæni sententiam. Ex hoc capite sumpsit Gratianus
caput 2. dist. 7. Ivo 3. 5. 73. Panormit. Idem mul-
tis Conciliis proditum est, Antiocheno cap. 13.
& 21. ex quibus sunt 9. quest. 2. cap. 6. & 7.
Burchard.

Burchard. *lib. 1. 71. & 108. lvo p. 5. cap. 176. & 210.* ex alia versione Sardiceni *cap. 15.* Grecis, Latinis 18. & 19. apud Gratianum *dist. 71. cap. 1.* Hujus Sardicenis canonis mentio fit *cap. 5. Concilii Carthag. 1. & Concilii Tribur. cap. 28. & Aquisgran. cap. 55.* Constantinop. œcumenic. *cap. 2.* Grecis, 2. & 3. Latinis, ex quibus est *9. q. 2. cap. 8. & 9.* Chalcedon. etiam Generali, *cap. 20.* ex quo est *dist. 71. cap. 4.* & ex Ansel. alia editione *cap. 97. lib. 99.* apud quem non male quod Gratianus ait: *Aterius civitatis Ecclesiis ordinari:* legitimus. *In aterius civitatis Ecclesiis statutos fieri.* Quod etiam est in Triburienti Concilio *cap. 28.* hoc *constitui* appellatur *21. q. 2. cap. 1.* quod non ex 7. Synodo est, sed Constantinop. *7. cap. 17.* apud Græcos, apud quos plura verba ejusdem canonis extant, & pro *constitui* est. Hactenus Græci. Hispanas Synodos de eadem re laudamus. Valentin. Concil. *cap. 6.* non solum alienum clericum ordinari vetat, sed ut localem futurum se promittat, jubet; sic enim *residentem* appellat. Bracharen. *1. cap. 26.* idem de ordinibus statuit. Addamus ex aliis provincijs, Ecclensis *cap. 6.* Arvern. *cap. 10.* Cabilon. *cap. 13.* Aquisgran. *cap. 45.* quod referuntur verba Niceni Concilii *cap. 16.* Arausic. *1. cap. 8. & 9.* Veneric. *cap. 10.* Aurel. *3. cap. 15.* Adde hujus collectionis caput 28. quod hujus capituli esse pars videatur. Post hæc scripta invenimus Concilium Chalcedon. *cap. 3. actio. 6.* ex quo emanavit caput 20. ejusdem Concilii: *Cleros,* inquit, *in Ecclesia constitutos non licere aterius civitatis Ecclesia deputari, sed permanere illic, in qua ministrare deputati sunt.* Quæ verba sunt *cap. 20.* Græcis, in quo additur tantum dictum tertium caput. Hac canonum collectio sub nomine capitulorum Hadriani edita fuit anno 785. ea autem excerpta est ex antiquis canonibus, Pontificum epistolis, & ex breviario Codicis Theodos. In ea verò aliqua apocrypha fuisse compilata refert Marcha *lib. 7. concord. cap. 20.* Prosequitur

Ant. Augustinus, [Nullum alterius Judicis, nisi sui, sententiâ teneri, &c. Præter Nicæni *cap. 76.* verba refert Julius ex eadem Synodo *cap. 34. ejusdem epist. 2.* Item Callixtus *dicta epist. 2.* Xystus I. *dicta epist. 2.* ante Callixtum Zephyrinus *epist. 1.* post Callixtum Fabianus *epist. 3.* ex qua est questio *6. cap. 3.* totidem verbis Xystus III. *cap. 3. epist. ad Orientis Episcopos;* & ante Xystum Eusebius *epist. 3.* ab Apostolis, & eorum successoribus id esse constitutum ait, cujus verba refert Burchardus *lib. 1. cap. 165.* ex Ivone *p. 5. cap. 275. Decreti.* Eorum Pontificum verba nescio quomodo in constitutione Gratiani, & aliorum Imperatorum leguntur *lib. 7. tit. 48. cap. ult. Cod. Justin.* quo Zephyrinus est multis seculis antiquior (fuit enim Severi Imperatoris tempore) quod legibus seculi ait fuisse constitutum: eandem refert totam ex parte Gregor. *lib. 11. cap. 54. epist. 52. regestri.* Aniani verbis videntur nostri delectati, aut Anianus nostrorum PP. verbis 35. *l. 4. tit. 14. C. Theodos.* hujus thematis verbis utitur: eadem verba sunt *cap. 14. Magunt.* sub Amulpho, & *lib. 7. cap. 308. Capitul.* Hactenus Antonius Augustinus.

(b) *Nec judicare.* Et sicut ordinatio injuste fit, *cap. Episcopus 7. q. 1.* ita & sententiâ ab incompetente Judice lata, est nulla, *cap. nullus. 9. q. 2. excommunicatio quoque nulla est, cap. novit, de offic. deleg. cap. à nobis 28. de sentent. excom. cap. 12. in fine, de penit. & remiss. cap. ultimo, de constit. lib. 6.* non enim licet Judicibus extra territorium suum jus dicere, *l. final. ff. de jurisdic. dicemus in cap. à nobis, de sentent. excom. ne quis dem ex interdicto, l. 3. C. de interdicitis,* nec ejus rei notionem præripere, quæ alterius examini & jurisdictioni est demandata, *l. final. C. de offic. Comit. sacr. Palat.* Rationem reddit Justinianus in *l. consulta, C. de restam.* his verbis: *Promissis actibus rem turbantur officia, si quod uni creditum est, alter subtrahat.* Commentarium hujus textus dedi in tit. de temporibus ordin.

CAPUT IV.

Urbanus III. de (a) Norvoloco, & de Viget Prioribus.

Super eo verò, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & his, quæ finibus coherent, non præscribendis statutum per canones esse dignoscitur, sit in parochiarum limitibus, sicut in provincialibus admittendum: illud vobis duximus respondendum, quod bene videtur in utroque servandum, si provincialium fines legitimâ probatione, vel aliâ indubitâ fide constiterit ecclesiasticâ ordinatione statutos.

NOTÆ.

(a) **N**Orvoloco. Ita habetur in prima collectione, sub hoc tit. *cap. ultimo,* post Concilium autem Lateran. *pag. 38. cap. ultimo,* legitur *Turgam.* Sed cum in prima collectione

addatur pars capituli *prout,* inde cognoscitur, in præfenti referri partem textus in *cap. prout 4. de dolo & contumacia,* ex quo præfens inscriptio restituenda est, & commentarium hujus textus petendum est ex traditis in *cap. 3. de probat. cap. quia 9. de præscript.*

CAPUT FINALE.

(a) Clemens III.

Significavit nobis venerabilis frater noster (b) Anconitan. Episcopus, quod cum post recuperationem civitatis Ancon. ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui quia ante generalem occupationem Terræ Sanctæ, & in aliis civitatibus Regni Hierosolymitani elegerant mansionem, & in ea residentiam fecerunt (c) aliquantam, & adhuc etiam resident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi ecclesiastica jura compellunt. Quia verò transgredi non debemus (d) terminos à Patribus constitutos aut falcem in messem mittere alienam : f. v. m. quat. prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictis Ancon. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, distinctione quâ convenit compellatis : ita tamen, quod si de agris in eorum parochiis constitutis fructus percipiunt, & in ultra marinis partibus ratione prædiorum decimâ persolvuntur, deinceps eis ipsas decimas cum integritate persolvant; dicto verò Ancon. tanquam (e) dicecesano suo de cæteris respondere cogantur.

NOTÆ.

(a) **Clemens III.** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. unic.* Et licet in margine emendetur, *Cælestinus III.* hæc correctio admitti non potest, siquidem ex temporis serie liquet. Clementis tempore civitatem Anconitanam possessam fuisse à Saladinis, nec adhuc per catholicos recuperatam : temporibus verò Cælestini III. jam penes catholicos fuisse ; unde restituenda est inscriptio ita : *Cælestinus III.* Quod facilius patebit, si hujus textus historiam referamus, quæ ita contigit. Cum enim Kalendis Maji anno 1237. & per mensem sequentem infeliciter à Guidone Rege Hierosolymitano, & fidelibus catholicis contra Saladinum Babylonie Regem captâ S. Cruce, quam portabat Rufinus Episcopus Anconensis, quam plures civitates occupata fuerint à Saladino, ut refert Baronius *anno 1187. & 1191.* cum tamen Philippus Gallie Rex pervenisset in Palestinam, expugnavit civitatem Anconen. ut refert ipse Baronius *dicto anno 1191.* unde plures aliarum civitatum accolæ domicilium in Anconen. mutarunt, à quibus Rufinus Episcopus Anconensis decimas exigebat. Parochi verò eorum, ubi prædia possidebant, intendebant decimas ad eos spectare ; consultus Cælestinus III. à Rufino Episcopo Anconensi, sub distinctione respondit, ita ut decimæ prædiales integre præstarentur parochis illis, ubi prædia excolebantur ; personales verò Episcopo Anconensi, à quo sacramenta ipsi accipiebant ; nec justè antiquos Parochos eas petere, cum illis spiritualia non ministrarent. Ex quo Pontificis responso deducitur, decimas prædiales deberi parochis illis, in quorum territorio prædia excoluntur ; personales verò illi parochis, ubi fideles habitant, & sacramenta percipiunt. Quam sententiam proximo titulo exponemus *in cap. 3. & illustravi in cap. 2. de transitionibus.*

(b) **Anconit.** Malè ; Ancona enim est urbs totius Piceni celeberrima, in littore maris Adriatici, à Siculis condita, portum habens insigni opere à Trajano exstructum, Græcorum colonia, cujus meminerunt Plinius *lib. 3. cap. 13.* Lucanus *lib. 2.*

Illic Dalmaticis obnoxia sinitibus Ancon.
D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. II l. Pars II.*

Unde cum agatur in præfenti de civitatibus Hierosolymitanis, non potest de Ancon, civitate intelligi ; quare rectius legendum est *Acon*, ut Glossa marginalis emendat. Aco enim, sive Accho, urbs est à Regibus Syriæ Demetrio, & Ptolomeo frequentata : Ptolomæidis nomen sortita fuit : deinde Claudii Cæsaris colonia, nomine tantum, non re effecta, ut Ulpianus ait *in l. 1. ff. de censibus* : nunc Acchon nomen retinet. Palestina præcipuum emporium fuit : eâ, ut Strabo refert *lib. 16.* Persæ contra Ægyptios utebantur, & illam postea Alexander Syriæ Rex in Regni sedem elegit, ut refertur *lib. 1. Machab. cap. 10.* In Mahometanorum potestatem anno 638. delapsam, ac multis sæculis ab illis possessam, Balduinus hujus nominis primus Hierosolymorum Rex Genuentium auxiliis recuperavit, & christiana libertati restituit. Post multa tandem annorum curricula à Saladino Ægypti, & Syriæ Rege recepta, atque iterum à Philippo Gallie & Richardo Angliæ Rege post tertium obsidionis annum christianis reddita fuit. Denique anno 1291. à Sarracenis violenter expugnata, & incendio absumpta, postmodum à Mameluchis restaurata, illisque tandem expulsis, à Turcis subacta, Osmanico Imperio addita est, cui adhuc parit, & tandem ex veteribus ædificiis superest magnificentum templum D. Joanni dicatum, ut latè refert Joannes Cotovicus *in itinerario Hierosolymit. lib. 1. cap. final.* Hujus civitatis Episcopus Rufinus consuluit Cælestinum III. *præfenti.*

(c) **Aliquantam.** Unde quoad spiritualia parochiani erant ipsius civitatis ; quia quoad ecclesiastica munera, ut quis dicatur parochianus, sufficit, quod degat in aliquo loco, etiam absque animo permanendi ; unde quoad sepulturam, matrimonium, & alia sacramenta habetur pro parochiano ; & vicino ipsius oppidi ubi degit. Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 23. num. 2.* Amaya *in l. 7. C. de incolis, num. 101.* Basilii *de matrim. lib. 5. cap. 13. §. 2.* quoad secularia verò munera non dicitur quis incola, seu vicinus, nisi constet de animo permanendi in eodem loco, *l. domicilium l. filii 22. ff. ad municip. l. in lege 203. ff. de verb. sign. l. 2. C. ubi Senatores, l. si cum 28. §. final. ff. de fideicommiss. libert. & si de animo non constet, per*

D d d trans:

transcursum decem annorum ille præsumitur. Amaya ubi supra, Sanchez dicto lib. 3. distut. 33. Alcatus in l. pupillus 239. §. incola, ff. de verb. signif. Parlador. differenti. 163. unde cum in præfenti ageretur de re ecclesiastica, videlicet de decimis percipiendis, creduntur quoad eas parochiani, qui in Acchonenſi civitate commorabantur, eſſe animum permanendi ibi non haberent.

(d) *Terminos.* Verba ſunt capituli 19. Deuteronomi: *Non transibis terminos proximi tui, quos fixerunt patres tui in poſſeſſione ſua.*

(e) *Diaceſano ſuo.* Cum enim adhuc in ipſa civitate Acchon. noviter à Chriſtianiſ recuperata parochiæ diviſe non eſſent, Epiſcopus credebatur proprius parochus, & ita ipſe decimas percipere debebat, ut docuit Barbola lib. 3. *juris Eccleſ. cap. 26. §. 2. num. 15.*

TITULUS XXX.

De Decimis, & Primitiis, & Oblationibus.

CAPUT I.

Hieronymus (a) *ſuper Ezechielem.*

Decimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat: rursus ex ipsis Decimis Levitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant sacerdotibus. Erant quoque decimæ, quas pauperibus reddebant. At verò primitiva, quæ de frugibus offerebant, non erant speciali nomine diffinita, sed offerentium arbitrio derelicta. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio Magistrorum inolitam, quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant sacerdotibus; qui minimum, sexagesimam: & intra quadragesimam, & sexagesimam licebat offerri quodcumque voluissent. Quod igitur in (b) Pentateucho dubium derelictum est, hic specialiter diffinitur, propter sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis, id est, ut sexagesima pars offeratur eorum, quæ gignuntur à terra. Si enim corus, qui Hebræicè vocatur Gomor, & à Septuaginta dicitur Gomor, xxx. habet modios, tam in aridis speciebus, quàm etiam in liquentibus: cophi quoque, & batus decima pars est cori: præcipitur quoque, ut sexta pars, tam cori, quàm cophi, quàm bati detur Sacerdotibus in primitiis offerendis, quæ de tribus modis dimidium facit modium, perspicue supputatur, quam sexagesimam partem primitiarum sacerdotes accipere debent. Hæc interim juxta literam, & Hebræicam veritatem, & sensisse sufficiat, & audisse,

NOTÆ.

1. (a) *Hieronymus.* Ita etiam habetur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* verba ipsius sancti Doctoris extant in commentariis super Ezechielem, *cap. 46.* in expositione illorum verborum: *Et hæc sunt primitivæ,* &c. ubi ait: Et hic mutatis nominibus mensurarum in lxx. editione confusa sunt omnia, ut quid dicatur, non possit intelligi. Qui enim supra pro ephi mensuram, & pro bato chænica dixerant, & pro coro gomor, pro siclo appendiculum; & hic pro ephi posuere mensuram, pro coro nunc gomor, nunc ipsum eorum; & in mensura olei pro bato, *κοτυλῆς*, id est cyathum. Dicamus igitur primum juxta literam, *δευδά*, hoc est, decimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus, decimas dabat sacerdotibus; & hæc est, quæ appellatur *δευτεροδεκάδα*. Erant quoque aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israël in suis horreis separa-

bat, ut comederet eas cum iret ad templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi, & Sacerdotes, ac Levitas invitaret ad convivia. Erant autem aliæ decimæ, quas pauperibus reddebant, quæ Græco sermone appellantur *πρωτοδεκάδα*. At verò primitiva, quæ de frugibus offerebant, non erant speciali numero diffinita, sed offerentium arbitrio derelicta. Traditionem quoque accepimus Hebræorum non lege præceptam, sed magistrorum arbitrio inolitam; qui plurimum, quadragesimam partem dabat sacerdotibus; qui minimum, sexagesimam. Inter quadragesimam, & sexagesimam licebat offerri quodcumque voluissent. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hic specialiter diffinitur, propter sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis, id est, ut sexagesimam partem offerant eorum, quæ gignuntur à terra, &c.]

(b) *Pentateucho.* Circa scriptores librorum veteris